

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2014

Styrelse från årsmötet 2014

Ordförande

Marie Andersson (till årsmötet 2015)

1:e vice ordförande

Kerstin Forss (till årsmötet 2015)

2:e vice ordförande

Tom Teljer (till årsmötet 2015)

Skattmästare

Anders Blomqvist (till årsmötet 2016)

Ständig sekreterare: Håkan Liby

Ledamöter

Eva Wikström (till årsmötet 2016)

Karl-Erik Berglin (till årsmötet 2016)

Claes Erlandsson (till årsmötet 2016)

Göran Ulväng (till årsmötet 2016)

Britt-Marie Strand (till årsmötet 2016)

Ann-Mari Hagman (till årsmötet 2016)

Arbetsutskott

Ordföranden, förste vice ordföranden,
andre vice ordföranden, skattmästaren och
sekreteraren.

Revisorer

Karin Francois Ågstrand, KPMG

Staffan Lundqvist

Revisorssuppleanter

Mattias Eklöf, KPMG

Arne Nygren

Valberedning

Anna-Gretha Eriksson (sammankallande)

Erik Forss

MaryAnn Olarsbo

Representant i Sveriges Hembygdsförbunds
förtroenderåd

Tom Teljer

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds årsstämma 2014

Kerstin Forss

Ann-Mari Hagman

Eva Wikström

Styrelsen har hållit sju protokollförda sam-
manträden och arbetsutskottet har sam-
manträtt vid fem tillfällen under året.

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund var den 31 december 2013 81 st. och medlemsantalet 15 503. År 2013 var föreningarna 79 st.

*Enskilda medlemmar utgjorde
den 31 december 2014*

Betalande	587	(2013:	586)
Ständiga	45	(2013:	47)
Hedersledamöter	5	(2013:	5)
Medaljörer	27	(2013:	28)
Summa	664	(2013:	666)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattmästare Anders Blomqvist i samverkan med Pareto Securities AB i Stockholm.

Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med förbundet svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till förbundet och Sveriges Hembygdsförbund, medlemsservice, hemsidan, årsboksredaktion, medlemsblad, möten och utflykter, service till anslutna föreningar samt för den löpande ekonomiadministrationen med redovisning, betalservice, årsbokslut, budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter.

Den ekonomiska förvaltningen framgår av balans- och resultaträkningen för 2014.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för åtta stiftelser som är samförvaltade. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar och årsbokslut för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, Ola Ehns minnesfond, Elisabeth Wensters minne, Blankfelts stipendiefond för uppländsk folkmusik, samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond.

Constance Anderssons donationsfond och Hilmer Åbergs fond har Upplandsmuseet som destinatar. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till museets verksamhet.

En översyn och handlingsplan har upprättats för permutation av Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Elisabeth Wensters minne och Upplandskretsen för hembygdsvårds fond p.g.a. avkastningen i dessa tre stiftelser inte täcker förvaltningskostnaderna. Planen är att dela ut det återstående kapitalet under 2015.

Vinterting

Den första söndagen i februari samlades ombud för länets hembygdsföreningar traditionsenligt till Vinterting på Eklundshof. Vintertinget öppnades av förbundets ordförande Pia Wårdsäter och efter inledande ord övergick hon till högtidlig utdelning av Disa Gilles pris som enligt styrelsens beslut tillföll Tensta hembygdsförening.

Därefter utdelades två bidrag ur Hilding Kjellmans hembygdsfond, det ena till Järlåsa hembygdsförening för renovering av byggnader vid gården Lövhagen, ett exempel på skogsfinsk kolonisation i Uppland, det andra till Enköpings Stads hembygdsförening för utgivning av boken "Fanna i våra hjärtan", om det gamla Enköping.

Stipendier ur makarna Blankfelts fond för uppländsk folkmusik utdelades till två unga spelmän, Albin Karlsson, 14 år, Gimo och Pontus Eriksson, 17 år, Grillby. Givetvis fick vintertingets deltagare njuta av deras spelglädje och musikalitet när de var för sig och tillsammans spelade tre låtar på nyckelharpa.

Pia Bengtsson Melin var nästa stipendiat och hon fick motta det stora stipendiet ur Ola Ehns minnesfond för ett forskningsprojekt om helhetssyn på dräktens detaljer – attityder, förändring och kontinuitet i det tidigmoderna Uppland ca 1400–1800. Hon illustrerade därefter sin forskning med föredraget *Från topp till tå. Dräkt detaljernas betydelse i det tidigmoderna Uppland*.

Kerstin Forss, Britt-Marie Strand och Håkan Liby informerade om aktualiteter inom SHF och det regionala förbundet och Charlotte Folin, Studieförbundet Vuxenskolan redogjorde för samarbetsavtalet och satsningen på utvecklingsfrågor i hembygdsrörelsen.

Vintertinget avrundades med gruppdiskussioner vid kaffeborden kring frågeställningar som styrelseledamöterna Kerstin Forss och Britt-Marie Strand utformat.

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris, för föredömlig insats inom uppländsk hembygdsvård, tilldelades Tensta hembygdsförening med följande motiveering: "För hembygdsföreningens förtjänstfulla arbete med studieverksamhet kring ämnet lokal mat- och hushållning och planerna på att publicera resultaten i en bok. Projektet förenar tillvaratagandet av lokala traditioner med dagens växande intresse för närproducerade livsmedel på ett nytänkande sätt."

Årsmötet 2014

Årsmötet 2014 ägde rum på Laxön i Älvkarleby kommun lördagen den 12 april. Älvkarleby Hembygdsförening var värd för arrangemanget som omfattade muntratio-

ner och kulturinslag samt avslutningsvis formella förhandlingar. Cirka 100 personer deltog, varav 84 ombud för hembygdsföreningar och enskilda medlemmar. Det är mycket glädjande att förbundets årsmöten innehållsmässigt utvecklats på ett sätt som lockar så många deltagare.

Dagen inleddes med kaffe och smörgås på Officersmässen, en fantastisk byggnad som vittnar om den intressanta militärhistoria som kännetecknar hela kulturmiljön på Laxön. Hembygdsföreningens ordförande Kenneth Lundström hälsade välkommen och sedan bjöd föreningens medlemmar på en färgstark kavalkad som i dikt och ton skildrade Älvkarlebyns innehållsrika historia från medeltidens laxfiskande munkar till den lokala midsommarstångstraditionen och 1940-talets flirtar på Laxöns dansbana. Publiken var entusiastisk.

I samband med lunchen gavs tillfälle till rundvandring på Laxön med guidning och möjlighet att besöka hantverkshuset som även rymmer militärmuseum och Dagermanrummet.

Därefter följde dagens viktigaste programpunkt: Årsmötesförhandlingarna på Officersmässen. Till mötets ordförande valdes Stig Hedlund. Årsmötets viktigaste beslutsfråga gällde höjning av medlemsavgiften för anslutna hembygdsföreningar till totalt 20 kr per medlem, 7 kr till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund, 13 kr till Sveriges Hembygdsförbund från 2015.

Avslutningsvis avtackade styrelsen den avgående ordföranden Pia Wårdsäter som med kraft och stort engagemang lett förbundet och styrelsens arbete sedan 2009.

Vårutflykt och vårstämma

Vårutflykten lördagen den 24 maj hade som huvudtema Kulturmiljöer i Almunge socken med ett avslutande besök i Gamla Uppsala. Idégivare till utflyktsprogrammet och ciceron i bussen och vid flera av besöksmålen var Bernt Karlsson. Hans entusiasm och kunskap om stort och smått i bygden berikade utflykten väsentligt.

Almunge kyrka visades av fil. dr Pia Bengtsson Melin, Upplandsmuseet, som koncentrerade sig på de medeltida målningarna, utförda av Albertus Pictors verkstad på 1490-talet.

Hembygdsgården Torslund tillhör Almunge Hembygds-gille och omfattar ett antal byggnader från 1860-talet. I huvudbyggnaden, "Slottet" har ett museum med äldre föremål iordningsställt och här finns också ett intressant traktormuseum. Hembygds-gilletts ordförande Britt-Marie Löv hälsade välkommen och några medlemmar tog emot och visade utflyktsdeltagarna runt.

En promenad genom Länna bruk leddes av Bernt Karlsson. Järnbruket förvärvades av Vattholma bruk 1758. Två år senare in-

vigdes masugnen. Lunchen intogs därefter på Restaurant Länna bruk. På väg mot Länalöt stannade bussen vid Länna gård som beskrevs av Tuula Autio, Upplandsmuseet.

Vårstämman hölls i f.d. Filadelfiakapellet i Länalöt under Erik Forss ordförandeskap. Stämman avslutades med att förbundets förtjänstmedalj tilldelades Olle Nilsson, Kroksbo, Enåkers socken.

Vårutflykten avrundades i Gamla Uppsala där fil. dr Hans Göthberg, Upplandsmuseet, berättade om lämningarna av de gåtfulla stolpraderna och möjliga tolkningar. Dessvärre fanns inga spår kvar att se men informationen fångade ändå deltagarnas intresse.

55 personer deltog vid årets vårutflykt.

Medaljör

Förbundets förtjänstmedalj 2014 tilldelades Olle Nilsson, Kroksbo, Enåkers socken för hans systematiska utforskande av västra Upplands gränstrakter och utgivningen av ett antal böcker. Få lokalhistoriker har som Olle Nilsson, genom sin frekventa bokutgivning ständigt delat med sig av nya rön och nyvunnen kunskap. Mot den bakgrunden är Olle Nilssons lokalhistoriska forskning i hög grad en folkbildningsinsats.

Särskilt viktigt är boken Tegelriket som behandlar den omfattande tegelindustrin i Heby-området.

Höstutflykt

Söndagen den 28 september arrangerades årets höstutflykt. Dagens reseledare var Tuula Autio och Bent Syse, Upplandsmuseet.

Inledningsvis besöktes gården Lövhaugen som ägs av Järlåsa hembygdsförening. Källorna berättar att det på denna plats funnits en tidig skogsfinsk bosättning på 1600-talet vilket gör platsen och gården särskilt intressant. Hembygdsföreningen fick vid Vintertinget ett bidrag ur Landshövding Kjellmans hembygdsfond som nu används för renovering av byggnaderna.

Resan gick vidare till Tillinge kyrka och kyrkogård. Förbundets ordförande Marie Andersson visade hur bygdens historia avspeglas i gravstenarna på kyrkogården vilket givit hembygdsföreningen inspiration att genomföra ett skyltprojekt som förmedlar detta ofta dolda kulturarv till kyrkogårdens besökare. Här vilar till exempel Jan Fridegårds far, Johan Alfred Johansson och tuppen på kyrkans torn har givit namn åt Fridegårds roman Torntuppen.

Efter kyrkogårdsvandringen visade Pia Melin och Herman Bengtsson, Upplandsmuseet, Tillinge kyrkas interiör, inredning och utsmyckning.

Resan gick vidare till Enköping och Wallinska gården vid Kryddgårdsgatan. Gården som ägs och drivs av Enköpings stads hembygdsförening, representerar en

småskalig stadsgård med bostadshus och uthuslängor som inramar en vacker trädgård med fruktträd och trädgårdsland. Hembygdsföreningens medlemmar visade den välbevarade gården och berättade om verksamheten. Här gavs också deltagarna tillfälle att inta medhavd matsäck.

Stora Rickebyhällen i det unika hällristningsområdet i Boglösa förevisades av bitr. landsantikvarie Bent Syse. Det stora antalet ristningar från bronsåldern föreställer skepp, människor, djur, fotsulor, ringar, obestämbara figurer samt den så kallade "stolen".

Grönsö var höstutflyktens sista besöksmål. Jacob von Ehrenheim inledde med en övergripande presentation av anläggningen och verksamheten. Därefter tog gruppen del av utställningen "Ljuset på Grönsö" och det intilliggande Vagnsmuseet. Avslutningsvis intogs eftermiddagskaffet i det gamla brännvinsbränneriet.

Primus för hembygdsföreningar

Upplandsmuseet och Kultur IT-Sverige har under 2014 arbetat vidare med pilotprojektet Primus för hembygdsföreningar. Avsikten är att testa hur museidatabasen Primus kan anpassas för hembygdsföreningarnas behov. Det gäller i första hand registrering och digitalisering av bild- och föremålssamlingar och i förlängningen publicering på webbplatsen DigitaltMuseum.

Temakväll om vård av föremålssamlingar

Som en uppföljning på temakvällen Att samla med eftertanke 2013, inbjöds länets hembygdsföreningar till temakvällen Hur tar vi hand om våra samlingar? den 27 november på Upplandsmuseets föremålsmagasin i Morgongåva.

Många hembygdsföreningar äger och förvaltar kulturhistoriska samlingar som består av allt från robusta sten-, järn- och träföremål till betydligt känsligare föremålskategorier av material som glas, textil, läder och skinn.

Hur förvarar, vårdar och hanterar vi de olika föremålen på bästa sätt? Vad är särskilt viktigt att tänka på för att samlingarna ska få evigt liv? Upplandsmuseets chef för avdelningen Samlingar, Berit Schütz, inledde med en genomgång av det kompendium som sammanställts för hembygdsföreningarnas räkning med tips och råd rörande förvaring och förebyggande konservering.

Därefter ledde Berit Schütz och antikvarie Kerstin Åberg en rundvandring i magasinslokalerna och demonstrerade olika föremålsgruppers förvaring och behov av anpassat klimat.

Drygt 50 personer hade hörsammat förbundets inbjudan till temakvällen om föremålsvård, vilket visar att frågan är av stort intresse för många av våra föreningar.

Kurser

Studieförbundet Vuxenskolan och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund arrangerade i samverkan två studiecirklar där hembygdsföreningarna fick hjälp med att under handledning bygga föreningens egen hemsida under Sveriges Hembygdsförbunds portal. Varje cirkel omfattade tre träffar, totalt nio studietimmar. Efter den tredje sammankomsten hade deltagande förening en egen hemsida.

Stipendier

Under året utlyste Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund stipendier ur tre fonder. Vid årets sista sammanträde beslutade styrelsen att utse följande stipendiater:

Britt Liljewall, 130 000 kr ur Stiftelsen Ola Ehns minnesfond. Älvkarleby hembygdsförening 45 000 kr och Hökhuvuds hembygdsförening 25 000 kr ur Stiftelsen Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond.

Ingen ansökan hade inkommit till utlyst stipendium ur Stiftelsen Nils och Barbro Sundquists minnesfond.

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet har, i överensstämmelse med stadgarna, svarat för löpande förvaltning enligt styrelsens bestämmelser. Följaktligen har AU förberett styrelsesammanträden, Vinterting och årsmöte.

Hemsida

Kenth Wessberg och Anders Blomqvist, Upplandsmuseet, har ansvarat för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds hemsida.

Publikationer

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2014 med landsantikvarie Håkan Liby som redaktör. Årgången innehöll totalt fyra artiklar: Karl Dahlman och 1700-talets lantbyggnad av Per Lundgren, Undantagsplatsen. De uppländska vallonbrukens historia sedd genom tre seklers skönlitteratur av Andreas Hedberg, En backstugas historia av Lars-Erik Karlsson samt Hebble Zittelbergs arv – en invecklad historia från 1600-talets Knivsta av Barbro Bursell.

Två nummer av medlemsbladet Meddelanden har utgivits med Håkan Liby som redaktör.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Styrelsen beslutade att också säsongen 2014 uppdra åt Lagunda hembygdsförening att svara för tillsyn, öppethållande, bokningar och visningar på Kvekgården. Föreningen arrangerade även ett antal programaktiviteter under sommarsäsongen, bland annat nationaldagsfirande den 6 juni och ett skolprojekt om livet på en bondgård förr i tiden.

Kvekgården hade totalt 1 009 besökare under verksamhetsåret.

Kvekgården är byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Anläggningens status som byggnadsminne kräver hög trovärdighet i utförande samt i val av traditionella material vid fortlöpande åtgärder på byggnaderna.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseet svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion.

För kontakten med hembygdsföreningarna svarar Upplandsmuseets tjänstemän. Antikvarierna har hållit kontakt med föreningarna genom personliga besök, före-

drag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande, vilket innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiser vice till förbundet.

Upplandsmuseet förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representerades förbundet av en ordinarie ledamot, Stig Hedlund och en suppleant, Marie Andersson.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse och Upplandsmuseets ekonomichef Anders Blomqvist är skattmästare.

Marie Andersson
ordförande

Håkan Liby
sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits

Karin Francois Ågstrand *Staffan Lundqvist*